

ปัจจัยที่มีผลต่อแนวทางการปฏิบัติวิชาชีพ
และการบริการในการรับงานออกแบบจากต่างประเทศของสถาปนิกไทย

นางสาว พรพรม แม้นนทรรัตน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์

คณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2546

ISBN 974-17-3457-3

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

FACTORS THAT EFFECT THAI ARCHITECTS
IN PROFESSIONAL PRACTICE AND DESIGN SERVICES FOR CROSS-BORDER SUPPLY

Miss Pornprom Mannontaratana

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Architecture in Architecture

Department of Architecture

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2003

ISBN 974-17-3457-3

พรพรม แม้นนทรรัตน์: การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อแนวทางการปฏิบัติวิชาชีพและการบริการในการรับงาน
ออกแบบต่างประเทศของสถาปนิกไทย. (Factors that effect Thai Architects in Professional Practice
and Design Services for Cross-border Supply.) อ.ที่ปรึกษา: ผศ. น.ท. ไตรวัฒน์ วิรัชศิริ ร.น , อ.ที่ปรึกษา
ร่วม: รศ.อวยชัย วุฒิโสมลิต, 215 หน้า. ISBN 974-17-3457-3.

กระแสโลกาภิวัตน์ได้หลั่งไหลเข้ามาและส่งผลกระทบต่อแนวทางการปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม รวมทั้งการเปิดเสรีการค้า
ตามข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการ(General Agreement on Trade in Services : GATS) อันเป็นข้อตกลงขององค์การการค้าโลก
(World Trade Organization: WTO) ส่งผลให้สถาปนิกไทยสามารถแข่งขันรับงานออกแบบในต่างประเทศได้อย่างถูกกฎหมาย และ
สถาปนิกต่างชาติสามารถเข้ามาแข่งขันให้บริการงานสถาปัตยกรรมภายในประเทศไทยได้อย่างถูกกฎหมายเช่นกัน ดังนั้นควรมีการเตรียม
ความพร้อมเพื่อส่งเสริมให้สถาปนิกไทยสามารถแข่งขันกับสถาปนิกต่างชาติในการรับงานออกแบบต่างประเทศ เนื่องจากสถาปนิกไทยยัง
ขาดแนวทางในการปฏิบัติวิชาชีพและการบริการซึ่งเป็นที่ยอมรับของสากล ซึ่งเป็นข้อเสียเปรียบในการแข่งขันกับสถาปนิกต่างชาติ

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อแนวทางการปฏิบัติวิชาชีพและการบริการในการรับงานออกแบบต่างประเทศของสถาปนิกไทย มี
วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ข้อดี ข้อเสีย รวมทั้งหาแนวทางและปัจจัยที่มีผลต่อแนวทางการปฏิบัติวิชาชีพ และการบริการในการรับงาน
ออกแบบต่างประเทศของสถาปนิกไทย และแนวทางการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติวิชาชีพและการบริการ

โดยอาศัยข้อมูลปฐมภูมิจาก การสัมภาษณ์สถาปนิกที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติวิชาชีพและบริการออกแบบสถาปัตยกรรมใน
ต่างประเทศซึ่งมีจำนวนจำกัด จึงเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง(Purposive Sample) โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ 1).กลุ่มมีประสบการณ์
มาก คือมากกว่า 10 ปี หรือมากกว่า 10 โครงการ 2).กลุ่มมีประสบการณ์ปานกลาง คือ 5-9 ปี หรือ 5-9 โครงการ 3).กลุ่มมีประสบการณ์
น้อย คือ 1-4 ปี หรือ 1-4 โครงการ 4). กลุ่มไม่มีประสบการณ์ในต่างประเทศ และข้อมูลทุติยภูมิจาก เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ
วิชาชีพสถาปัตยกรรมและการให้บริการงานออกแบบของประเทศไทยและสากล

จากการศึกษาพบว่า ข้อดีของการรับงานออกแบบต่างประเทศ คือ ช่วยสร้างประสบการณ์และพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติ
วิชาชีพและการบริการเพื่อเตรียมรับมือกับการเปิดการค้าเสรี ส่งเสริมภาพพจน์ความน่าเชื่อถือทั้งลูกค้าในประเทศและระดับสากล และ
การทำงานอย่างต่อเนื่องให้ผลตอบแทนสูงกว่างานในประเทศ โดยมีปัญหาการขาดบุคลากรที่มีความเข้าใจด้านภาษาและมาตรฐานการ
ปฏิบัติวิชาชีพที่เป็นสากล และมีความเสี่ยงสูงสำหรับสำนักงานที่มีประสบการณ์น้อย โดยมีความแตกต่างกันของปัจจัยด้านธุรกิจและการ
บริการออกแบบมากกว่าปัจจัยในการปฏิบัติวิชาชีพและการออกแบบ ซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จในการรับงานออกแบบต่างประเทศ

โดยแนวทางในการรับงานออกแบบต่างประเทศเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นควรเริ่มจากการร่วมไปกับผู้ลงทุนชาวไทยที่ไป
ลงทุนในต่างประเทศ หรือร่วมทีมประมูลกับวิศวกรและผู้รับเหมาที่มีประสบการณ์ในงานต่างประเทศ หลังจากนั้นควรพัฒนาแนวทาง
การตลาด สร้างความสัมพันธ์ทางธุรกิจกับต่างชาติ สร้างภาพลักษณ์เฉพาะของสำนักงาน ซึ่งในปัจจุบันเน้นการออกแบบอาคารพักอาศัย
โรงแรมพักตากอากาศ เป็นจุดแข็งของสถาปนิกไทย พร้อมกับพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการในด้านต่างๆ ซึ่งประกอบไปด้วยการจัดทำ
เงื่อนไขสัญญา การคิดค่าบริการออกแบบ ค่าใช้จ่ายและการเงินของโครงการ การจัดการระบบเอกสารและการสื่อสารระหว่างดำเนินงาน
และกำหนดกลุ่มเป้าหมายของลูกค้า เนื่องจากลูกค้างานต่างประเทศมี 2 กลุ่ม คือ 1) ลูกค้าที่ต้องการคุณภาพงานจากผู้ชำนาญหรือมี
ชื่อเสียงในการออกแบบงานประเภทนั้นๆ 2) ลูกค้าต้องการประหยัดหรือควบคุมงบประมาณ เนื่องจากสถาปนิกไทยค่าบริการออกแบบนั้น
ค่อนข้างต่ำกว่าประเทศอื่นๆ

เนื่องจากสถาปนิกไทยมีโอกาสสูงที่จะได้รับงานออกแบบต่างประเทศ ดังนั้นสถาปนิกไทยควรให้ความสำคัญในการพัฒนา
มาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพและการบริการ ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านการออกแบบ เพื่อสร้างโอกาสในตลาดสากล

ภาควิชา สถาปัตยกรรมศาสตร์
สาขาวิชา สถาปัตยกรรม
ปีการศึกษา 2546

ลายมือชื่อนิสิต .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

4474183925 : MAJOR ARCHITECTURE

KEYWORD : THAI ARCHITECT/ GLOBAL MARKET/ PROFESSIONAL PRACTICE.

PORNPROM MANNONTARATANA: FACTORS THAT EFFECT THAI ARCHITECTS IN PROFESSIONAL PRACTICE AND DESIGN SERVICES FOR CROSS-BORDER SUPPLY. THESIS ADVISOR: ASSISTANT PROFESSOR CDR. TRAIWAT VIRAYASIRI RTN., THESIS COADVISOR: ASSOCIATE PROFESSOR AUICHAJ VUDHIKOSIT, 215 pp. ISBN 974-17-3457-3.

The emergence of globalization movement has caused strong consequences in Thailand and the architectural professional practice in the country. Similar to other business sectors, one of the tremendous effects with which the Thai architectural field has to deal is the free trade under the launch of the General Agreement on Trade in Services (GATS) from the World Trade Organization (WTO). This agreement allows foreign architects to be able to legally work in the Kingdom of Thailand. At the same time, under the same agreement, Thai architects are allowed to work competitively in architectural projects and design services abroad. As a result, guidelines should be established in order to set a professional standard of the architectural practice in Thailand which is generally accepted from the global architectural profession. In doing so, forming active working strategies would prepare Thai architects to improve their existing professional performances and to find a practical method to proceed to the global practice.

The objective of this research is to study advantages and disadvantages of the global practice of Thai architects. Also, it is to find issues and concerns influencing Thai architects' professional practice and design service in foreign countries, as well as to find solution guidelines for above problems.

The research data include literatures about Thai and international professional standards. The research sample group consists of Thai architectural firms which were selected by using a specified sampling, divided into four groups by levels of experiences in international practices: 1) highly-experienced offices with a minimum of 10 years or 10 projects in international practices, 2) offices with medium experiences of 5-9 years or 5-9 international projects, 3) offices with low experiences of a maximum of 4 years or 4 international projects, and 4) offices with no experience in international practice. The data were collected by structured questionnaires, and were descriptively analyzed in terms of frequency.

The research discovers advantages of working in international projects in that it contributes to the development of professional experiences of Thai architects as well as enhancing the working standard of Thai architectural practices and design services, in order to prepare for the free trade in the future. Not only does the international practice usually earn more service fees than general local projects, it also strengthens plausible recognitions of Thai architects from clients either in local or international level. However, a lack of staff with a universal professional standard and adequate foreign language abilities has been a significant problem for Thai architectural firms when working abroad. Moreover, differences in marketing strategies and a variety in design services also play an important role in the success of the international practices, especially for small firms in which services are more limited.

To reduce the risks in international architectural practices, it is recommended that Thai architectural offices start by cooperating in joint ventures with Thai investors, experienced engineers or contractors in foreign projects in order to gain more experiences. Then, developing own marketing strategies, building up connections with international organizations and business sectors, creating reliable self-images as well as finding strong points of the firms would enhance professional performances and prevent possible difficulties in the future. At the same time, business administration and management strategies should be well-organized by developing comprehensive systems in working contracts, design service fees, financial management, documents, practical transactions between teams, and also groups of clients. Presently, there are two groups of prospective clients: 1) clients who expect high-quality work from famous or experienced professionals suitable with certain projects, and 2) clients who want to control budgets and seek for Thai architects whose design fees are generally low.

In conclusion, Thai architects have a great deal of opportunities to work in international design projects. Therefore, it is essential that Thai architects and Thai architectural firms pay more attention to developing their professional standard in architecture and design services together with improving design quality and variety. These efforts would finally lead Thai architects to stand successfully in the global architectural field.

Department Architecture

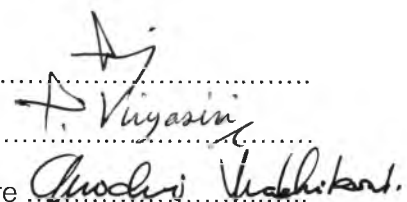
Field of study Architecture

Academic year 2003

Student's signature .....

Advisor's signature .....

Co-advisor's signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้จากความช่วยเหลือ และคำแนะนำต่างๆ จากอาจารย์ที่ปรึกษา ผ.ศ.นท.ไตรวัฒน์ วิริยะศิริ ร.น. อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ร.ศ.อวยชัย วุฒิโมสิต และ ดร.ปรีชญา สิทธิพันธุ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ ร.ศ.ดร บัณฑิต จุลาสัย และกรรมการคุณสุพจน์ โกวิทวานิชย์ ที่กรุณาสละเวลาในการสอบวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ สถาปนิกทุกท่านในบริษัทต่างๆ ที่กรุณาสละเวลามาช่วยในการให้สัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูล และเป็นกลุ่มตัวอย่างในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่ทุกท่านของบริษัทสถาปนิกทุกแห่งที่ทำการติดต่อเพื่อทำการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ และขอขอบคุณบุคคลรอบข้างทุกท่าน ที่มีได้เอ่ยนามในที่นี้ ที่คอยให้ความช่วยเหลือ และคอยให้กำลังใจเป็นอย่างดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา.....	4
1.3 ขอบเขตการศึกษา.....	4
1.4 ข้อจำกัดของการศึกษา.....	5
1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
1.7 วิธีการดำเนินการศึกษา.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ประวัติความเป็นมาในการปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมและการให้บริการงานออกแบบ ของสำนักงานสถาปนิกไทย.....	9
2.2 แนวความคิดและทฤษฎีการปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมและการให้บริการงานออกแบบ.....	13
2.2.1 ขอบเขตหน้าที่ ความรับผิดชอบ (Scope of services) และมาตรฐาน ในการปฏิบัติวิชาชีพ.....	14
2.2.2 การศึกษากระบวนการออกแบบและก่อสร้างโครงการสถาปัตยกรรม (Architecture Design and Construction Process).....	29
2.2.3 องค์ความรู้ประกอบการออกแบบสถาปัตยกรรม.....	46
2.2.4 ความรู้พื้นฐานในการบริหารจัดการสำนักงาน และการดำเนินธุรกิจ.....	50
2.3 สารสำคัญของความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าและบริการที่ส่งผลต่อวิชาชีพสถาปัตยกรรม.....	53
2.4 ข้อคิดเห็นในการทำงานข้ามชาติ.....	59
2.4.1 ร่างมาตรฐานการประกอบวิชาชีพ (สาขาสถาปัตยกรรมหลัก).....	60
2.4.2 บทความเรื่อง Practicing in a Global Market.....	61
2.4.3 บทสัมภาษณ์สถาปนิกจากบริษัทที่ไปทำงานในต่างประเทศ.....	76
2.4.4 การบริหารงานของสำนักงานสถาปนิกที่รับงานออกแบบต่างประเทศ.....	78
2.5 สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติวิชาชีพและการให้บริการงานออกแบบในต่างประเทศ.....	81

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	83
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	84
3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	86
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	87
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
4.1 วิเคราะห์ข้อมูลผู้ตอบแบบสัมภาษณ์และสำนักงาน.....	90
4.2 วิเคราะห์ข้อมูลโครงการและลูกค้างานออกแบบต่างประเทศ.....	95
4.3 วิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความแตกต่างการปฏิบัติวิชาชีพและบริการออกแบบ ในประเทศและต่างประเทศ.....	107
4.4 วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นและประสบการณ์การปฏิบัติวิชาชีพและบริการออกแบบ ต่างประเทศ.....	127
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและขอเสนอแนะ	
5.1 ภาพรวมการรับงานออกแบบต่างประเทศของสถาปนิกไทยในปัจจุบัน.....	141
5.2 สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการรับงานออกแบบต่างประเทศ.....	150
5.3 แนวทางและข้อเสนอแนะในการรับงานออกแบบต่างประเทศ.....	160
5.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	167
รายการอ้างอิง.....	167
ภาคผนวก.....	169
ภาคผนวก ก. มาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม พ.ศ. 2532 โดย สมาคมสถาปนิกสยาม.....	170
ภาคผนวก ข. โครงสร้างเนื้อหา คู่มือการประกอบวิชาชีพสถาปนิก ของ AIA.....	181
ภาคผนวก ค. โครงสร้างข้อบังคับ ก.ส. ว่าด้วยหลักเกณฑ์การขอรับใบอนุญาต เป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมประเภทภาคีสถาปนิก.....	195
ภาคผนวก ง. โครงสร้างเนื้อหา หนังสือการปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม โดย รศ. อวยชัย วุฒิโฆษิต.....	197
ภาคผนวก จ. แบบสัมภาษณ์ประกอบวิทยานิพนธ์.....	199

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก ฉ. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย.....	209
ภาคผนวก ช. กฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบของประเทศไทย.....	210
ภาคผนวก ซ. คำจำกัดความการบริการวิชาชีพขององค์การการค้าโลก.....	213
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	215

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 2.1 ตารางแสดงการเปรียบเทียบขั้นตอนและกระบวนการออกแบบ และการก่อสร้างโครงการสถาปัตยกรรม.....	42
ตาราง 4.1 ตารางแสดงอายุ	90
4.2 ตารางแสดงประสบการณ์ทำงานวิชาชีพในประเทศไทย.....	90
4.3 ตารางแสดงประสบการณ์ทำงานวิชาชีพในต่างประเทศ.....	90
4.4 ตารางแสดงสถานะ การทำงาน.....	90
4.5 ตารางแสดงสถานะ การจบการศึกษาขั้นสูงสุด.....	91
4.6 ตารางแสดงประสบการณ์ทำงานในต่างประเทศ.....	91
4.7 ตารางแสดงจำนวนพนักงานในสำนักงาน.....	92
4.8 ตารางแสดงการให้บริการทางสถาปัตยกรรม.....	94
4.9 ตารางแสดงการแบ่งกลุ่มประเทศที่สำนักงานสถาปนิกไทยมีงานออกแบบเปรียบเทียบ ความเป็นระบบของมาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพเทียบกับประเทศไทย.....	96
4.10 ตารางแสดงประเทศที่สำนักงานสถาปนิกในประเทศไทยมีงานออกแบบแบ่งตาม มาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพ.....	97
4.11 ตารางแสดงการแบ่งลักษณะลูกค้าตามประเทศที่เกิดงานออกแบบ.....	102
4.12 ตารางแสดงประเภทโครงการ.....	105
4.13 ตารางแสดงการเปรียบเทียบขอบเขตการให้บริการงานออกแบบระหว่างในประเทศ และต่างประเทศ.....	108
4.14 ตารางแสดงการเปรียบเทียบขั้นตอนการให้บริการออกแบบระหว่างในประเทศ และต่างประเทศ.....	110
4.15 ตารางแสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นในการปฏิบัติวิชาชีพ.....	113
4.16 ตารางแสดงการเปรียบเทียบความรู้ประกอบการออกแบบสถาปัตยกรรม.....	117
4.17 ตารางแสดงการเปรียบเทียบพื้นฐานในการบริหารและการดำเนินธุรกิจ.....	122
4.18 ตารางแสดงเหตุผลในการรับงานออกแบบต่างประเทศ.....	129
4.19 ตารางแสดงเหตุผลที่ได้รับเลือกเป็นผู้ออกแบบงานต่างประเทศ.....	130
4.20 ตารางแสดงความคิดเห็นถึงข้อดีและประโยชน์ที่ได้จากงานออกแบบต่างประเทศ.....	131
4.21 ตารางแสดงความคิดเห็นถึงข้อจำกัดและอุปสรรคที่พบในการรับงานออกแบบต่างประเทศ.....	132
4.22 ตารางแสดงความคิดเห็นตามความสำคัญของปัญหาที่พบของสถาปนิกกลุ่มที่ 1.....	133
4.23 ตารางแสดงความคิดเห็นตามความสำคัญของปัญหาที่พบของสถาปนิกกลุ่มที่ 2.....	133
4.24 ตารางแสดงความคิดเห็นตามความสำคัญของปัญหาที่พบของสถาปนิกกลุ่มที่ 3.....	134

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
4.25 ตารางแสดงความคิดเห็นตามความสำคัญของปัญหาที่พบของสถาปนิกกลุ่มที่ 2.....	134
4.26 ตารางแสดงความคิดเห็นในการทำงานร่วมกับสถาปนิกท้องถิ่น.....	136
4.27 ตารางแสดงความคิดเห็นในการเตรียมความพร้อมเพื่อรับงานออกแบบต่างประเทศ.....	137
4.28 ตารางแสดงแหล่งที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในการรับงานออกแบบต่างประเทศ.....	137
4.29 ตารางแสดงข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ปัญหาการรับงานออกแบบต่างประเทศ.....	138
ตาราง 5.1 ตารางแสดงศักยภาพประเทศที่สถาปนิกไทยมีโอกาสได้งานออกแบบ.....	154
5.2 ตารางแสดงการสรุปผลปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติวิชาชีพและการบริการออกแบบ ของสถาปนิกไทยในการรับงานออกแบบต่างประเทศ.....	157
5.3 ตารางแสดงปัจจัยของสำนักงานสถาปนิกที่มีผลกระทบต่อแนวทางการรับงานออกแบบ ต่างประเทศ.....	161
5.4 ตารางแสดงปัจจัยของโครงการและลูกค้าที่มีผลกระทบต่อแนวทางการรับงานออกแบบ ต่างประเทศ.....	161

สารบัญแผนภาพ

หน้า

แผนภาพที่ 2.1	แสดงกระบวนการออกแบบ โดย ศ. ดร. วิมลสิทธิ์ หรยางกูร.....	33
2.2	แสดงกระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรมโดย ศ. อรศิริ ปาณินท์.....	38
2.3	แสดงการให้บริการวิชาชีพสถาปนิก โดย รศ. อวยชัย วุฒิโมเชิต.....	39
2.4	แสดงการให้บริการแบบ Cross – border Supply.....	54
2.5	แสดงการให้บริการแบบ Consumption Abroad.....	55
2.6	แสดงการให้บริการแบบ Commercial Presence.....	55
2.7	แสดงการให้บริการแบบ Presence of Natural Person.....	55
แผนภาพที่ 5.1	แสดงรูปแบบการให้บริการงานออกแบบ แบบที่ 1.....	146
5.2	แสดงรูปแบบการให้บริการงานออกแบบ แบบที่ 2.....	146
5.3	แสดงรูปแบบการให้บริการงานออกแบบ แบบที่ 3.....	146
5.4	แสดงรูปแบบการให้บริการงานออกแบบ แบบที่ 4.....	147
5.5	แสดงรูปแบบการให้บริการงานออกแบบ แบบที่ 5.....	147
5.6	แสดงปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการรับงานออกแบบต่างประเทศ.....	160